**અસ્વીકરણ:** સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.
**DISCLAIMER:** The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.
==========

ભગવતી ડેવલપર્સ

વિરુદ્ધ

પીઅરલેસ જનરલ ફાઇનાન્સ એન્ડ ઇન્વેસ્ટમેન્ટ કંપની લિમિટેડ અને અન્ય

૯ ઓગસ્ટ, ૨૦૦૫

**[એસ. એન. વરિયાવા અને ડૉ. એ.આર. લક્ષ્મણન, ન્યાયમૂર્તિઓ]**

*કંપનીઝ એક્ટ, ૧૯૫૬ :*

*કલમ ૨૦૫ - બોનસ શેર બહાર પાડવા - માન્યતા - પીઅરલેસ જનરલ ફાઇનાન્સ એન્ડ ઇન્વેસ્ટમેન્ટ કંપની - આર્ટિકલ્સ ઓફ એસોસિએશન - આર્ટિકલ ૨ અને ૧૮૨ - કંપની દ્વારા પુનઃમૂલ્યાંકન અનામતમાંથી બોનસ શેર બહાર પાડવા - ઠેરવવામાં આવેલ કે, કંપનીઝ એક્ટ ખાસ કરીને સંપૂર્ણ ચૂકવાયેલા બોનસ શેર બહાર પાડવાના હેતુ માટે અસ્કયામતોના પુનઃમૂલ્યાંકનમાંથી ઉદ્ભવતી અનામતનો ઉપયોગ કરવાની પરવાનગી આપે છે*

*- તે મુજબ, આર્ટિકલ ૧૮૨ કંપનીને મૂડી અસ્કયામતોના પુનઃમૂલ્યાંકનમાંથી ઉદ્ભવતી અનામતમાંથી બોનસ શેર બહાર પાડવા માટે અધિકૃત કરે છે.*

રિઝર્વ બેન્ક ઓફ ઇન્ડિયાએ રોકાણ કંપનીઓને અન્ય બાબતો સાથે એવા નિર્દેશો જારી કર્યા હતા કે થાપણદારોના નાણાં તેમની બેલેન્સ શીટમાં આવકને બદલે "દેવું" તરીકે દર્શાવવા આવશ્યક છે. તે મુજબ, સામાવાળા નં. ૧, આવી રોકાણ કંપની હોવાના કારણે, નફા અને નુકસાન ખાતામાં તેટલી જ રકમ ઉધારીને ચોક્કસ રકમ થાપણદારોના ખાતામાં ટ્રાન્સફર કરવા માટે જવાબદાર બની હતી. રિઝર્વ બેન્ક ઓફ ઇન્ડિયાએ સામાવાળાને તેના નિર્દેશો અનુસાર તેનું સરવૈયું તૈયાર કરવા જણાવ્યું હતું. શેરમૂડી વધારવા માટે, કંપનીએ પુનઃમૂલ્યાંકન અનામતમાંથી બોનસ શેર બહાર પાડવાની દરખાસ્ત મૂકી હતી. કંપનીના શેરધારકો પૈકીના એક અપીલકર્તાએ એવી ઘોષણા માટે દાવો દાખલ કરીને સામાવાળાના આ પગલાને પડકાર્યો હતો કે સામાવાળા પુનઃમૂલ્યાંકન અનામતમાંથી બોનસ શેર બહાર પાડવા માટે હકદાર નથી. ત્યારબાદ તેમણે હાઇકોર્ટ સમક્ષ અપીલ દાખલ કરી હતી અને સામાવાળાને બોનસ શેર બહાર પાડતા અટકાવવા માટે મનાઈહુકમની અરજ કરી હતી. હાઇકોર્ટની ડિવિઝન બેન્ચ દ્વારા અપીલનો નિકાલ એવું ઠેરવીને કરવામાં આવ્યો હતો કે સામાવાળા પુનઃમૂલ્યાંકન અનામતમાંથી બોનસ શેર બહાર પાડવા માટે હકદાર હતા. તેનાથી નારાજ થઈને શેરધારકે હાલની અપીલ દાખલ કરી હતી.

અપીલ ફગાવી દેતાં, કોર્ટે

ઠેરવ્યું : ૧.૧. કંપનીઝ એક્ટ, ૧૯૫૬ ની કલમ ૨૦૫ એવી જોગવાઈ કરે છે કે ડિવિડન્ડ માત્ર કંપનીના નફામાંથી જ આપી શકાય છે. કલમ ૨૦૫ ની પેટા-કલમ (૩) નો પરંતુક કંપનીના સભ્યો દ્વારા ધારણ કરાયેલા કોઈપણ શેર પર તે સમય માટે ચૂકવવાની બાકી કોઈપણ રકમ ચૂકવવા માટે અથવા સંપૂર્ણ ચૂકવાયેલા બોનસ શેર બહાર પાડવાના હેતુ માટે કંપનીના નફા અથવા અનામતનું મૂડીકરણ કરવાની પરવાનગી આપે છે. આમ કંપનીઝ એક્ટ સંપૂર્ણ ચૂકવાયેલા બોનસ શેર બહાર પાડવાના હેતુ માટે અસ્કયામતોના પુનઃમૂલ્યાંકનમાંથી ઉદ્ભવતી અનામતના ઉપયોગની સ્પષ્ટપણે પરવાનગી આપે છે. જ્યારે કાયદો આવી પરવાનગી આપે છે, ત્યારે સામાવાળા કંપનીના આર્ટિકલ્સ ઓફ એસોસિએશનનો આર્ટિકલ ૧૮૨ કંપનીને મૂડી અસ્કયામતોના પુનઃમૂલ્યાંકનમાંથી ઉદ્ભવતી અનામતમાંથી બોનસ શેર બહાર પાડવા માટે અધિકૃત કરે છે. [૫૦૯-સી-ઈ]

૧.૨. કંપનીના આર્ટિકલ્સ ઓફ એસોસિએશનના આર્ટિકલ ૨ માં વ્યાખ્યાયિત કર્યા મુજબ 'ડિવિડન્ડ' શબ્દમાં 'બોનસ' નો સમાવેશ થાય છે. આમ આર્ટિકલ ૧૮૨ માં આવતા 'ડિવિડન્ડ માટે ઉપલબ્ધ' શબ્દોનો અર્થ અનિવાર્યપણે "ડિવિડન્ડ/બોનસ માટે ઉપલબ્ધ" થશે. વધુમાં, "ડિવિડન્ડ માટે ઉપલબ્ધ" શબ્દો સદર આર્ટિકલમાં ઉલ્લેખિત ભંડોળની તમામ શ્રેણીઓને લાગુ પડશે. આમ, જો કે હાઈકોર્ટ દ્વારા આર્ટિકલ ૧૮૨ પર કરવામાં આવેલ અર્થઘટન યોગ્ય નથી, તેમ છતાં આર્ટિકલ ૧૮૨ બોનસ શેર બહાર પાડવાની મનાઈ કરતો

નથી તેવો અંતિમ નિષ્કર્ષ યોગ્ય છે અને તેમાં કોઈ દખલગીરીની જરૂર નથી. [૫૦૭-એફ-જી; ૫૦૯-એ-બી; ડી-ઈ]

*પીઅરલેસ જનરલ ફાઇનાન્સ એન્ડ ઇન્વેસ્ટમેન્ટ કંપની લિમિટેડ વિરુદ્ધ રિઝર્વ બેન્ક ઓફ ઇન્ડિયા, [૧૯૯૨] ૨ એસસીસી ૩૪૩ નો સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો.*

૨. સેબીની માર્ગદર્શિકાઓ, જેના પર અપીલકર્તા દ્વારા આધાર રાખવામાં આવ્યો હતો, તેનું તારીખ ૧૩ ઓગસ્ટ, ૧૯૯૨ ના રોજ સ્પષ્ટીકરણ કરવામાં આવ્યું હતું જેમાં જણાવવામાં આવ્યું હતું કે આ માર્ગદર્શિકાઓ હાલની ખાનગી/નજીકથી જોડાયેલી અને અન્ય અનલિસ્ટેડ કંપનીઓ દ્વારા જામીનગીરીઓ બહાર પાડવા માટે લાગુ પડતી નથી. આ સ્પષ્ટીકરણને ધ્યાને લેતાં, વાદગ્રસ્ત ચુકાદામાં કોઈ ક્ષતિ જણાતી નથી જેમાં એવું ઠેરવવામાં આવ્યું હતું કે સામાવાળા કંપનીને સેબીની માર્ગદર્શિકાઓ લાગુ પડતી ન હતી. [૫૦૬-એફ-જી]

૩. વાદગ્રસ્ત ચુકાદામાં આ મતલબના અવલોકનમાં કંઈ ખોટું નથી કે તારીખ ૬ સપ્ટેમ્બર, ૧૯૯૪ ના પરિપત્રની કોઈ ફરજિયાત અસર નથી. આ પરિપત્ર માત્ર સલાહકારી સ્વરૂપનો છે.

દીવાની અપીલ હકૂમત : સિવિલ અપીલ નં. ૧૨૬૪૦/૧૯૯૬.

કલકત્તા હાઇકોર્ટના એ. નં. ૬૬૫/૧૯૯૪ માં તારીખ ૨૩.૮.૯૫ ના ચુકાદા અને હુકમ સામે.

અપીલકર્તા તરફથી સી. મુકુંદ, અશોક જૈન, પંકજ જૈન અને બિજોય કુમાર જૈન.

સામાવાળાઓ તરફથી અશોક દેસાઈ, ભાસ્કર પી. ગુપ્તા, અભિજીત ચેટર્જી, એસ. સુકુમારન, એ. દેબ કુમાર, રમેશ બાબુ એમ.આર., કુ. રાધા રંગાસ્વામી અને પ્રદીપ કુમાર મલિક.

કોર્ટનો ચુકાદો ન્યાયમૂર્તિ એસ.એન. વરિયાવા દ્વારા આપવામાં આવેલ :

આ અપીલ કલકત્તા હાઇકોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા તારીખ ૨૩ ઓગસ્ટ, ૧૯૯૫ ના ચુકાદા સામેની છે.

સંક્ષિપ્તમાં જણાવતાં હકીકતો નીચે મુજબ છે:

સામાવાળાઓ એક રોકાણ કંપની છે. રિઝર્વ બેન્ક ઓફ ઇન્ડિયાએ તેમને ચોક્કસ નિર્દેશો આપ્યા હતા. સામાવાળાઓએ આવા નિર્દેશો જારી કરવા માટે રિઝર્વ બેન્ક ઓફ ઇન્ડિયાની સત્તા અને અધિકારને પડકાર્યા હતા. તે પડકાર આખરે આ અદાલતમાં પરિણમ્યો હતો. (૧૯૯૨) ૨ એસસીસી ૩૪૩ [પીઅરલેસ જનરલ ફાઇનાન્સ એન્ડ ઇન્વેસ્ટમેન્ટ કંપની લિમિટેડ વિરુદ્ધ રિઝર્વ બેન્ક ઓફ ઇન્ડિયા] માં નોંધાયેલા ચુકાદા દ્વારા આ અદાલતે ઠેરવ્યું હતું કે કામગીરીની

સ્થિર, ઓળખી શકાય તેવી અને મોનિટર કરી શકાય તેવી પદ્ધતિ પૂરી પાડવા માટે રિઝર્વ બેન્ક ઓફ ઇન્ડિયા નિર્દેશ આપવાની સત્તા અને અધિકાર ધરાવે છે. આ અદાલતે ઠેરવ્યું હતું કે આવા નિર્દેશો દરેક સમયે થાપણદારોને સુરક્ષા સુનિશ્ચિત કરશે અને કંપનીના હિસાબોને સચોટ, જવાબદેહ અને મોનિટર કરવા માટે સરળ બનાવશે. આ અદાલતે ઠેરવ્યું હતું કે રિઝર્વ બેન્ક ઓફ ઇન્ડિયા દ્વારા આપવામાં આવેલા નિર્દેશો માત્ર થાપણદારો માટે જ નહીં પરંતુ લાંબા ગાળે સામાવાળા કંપનીના અસ્તિત્વ અને તેના ચાલુ વ્યવસાય માટે પણ ન્યાયી, ઉચિત અને વાજબી હતા. નિર્દેશો પૈકીનો એક નિર્દેશ એવો હતો કે થાપણદારોના નાણાં તેમની સરવૈયામાં "આવક" તરીકે દર્શાવવાના બદલે "દેવું" તરીકે દર્શાવવા જોઈએ, જેમ કે સામાવાળા કંપની દ્વારા કરવામાં આવતું હતું. આ અદાલતે ઠેરવ્યું હતું કે રિઝર્વ બેન્ક ઓફ ઇન્ડિયા દ્વારા જારી કરાયેલા નિર્દેશો કાયદેસર હતા, તેથી સામાવાળાઓ નફા અને નુકસાન ખાતામાં રૂ. ૨૧૭.૩૪ કરોડ ઉધારીને થાપણદારોના ખાતામાં રૂ. ૨૧૭.૩૪ કરોડ ટ્રાન્સફર કરવા માટે જવાબદાર બન્યા હતા. રિઝર્વ બેન્ક ઓફ ઇન્ડિયાએ તારીખ ૧૧ માર્ચ, ૧૯૯૨ ના પત્ર દ્વારા સામાવાળાઓને તેના અગાઉના નિર્દેશો અનુસાર તેનું સરવૈયું તૈયાર કરવા જણાવ્યું હતું. એવું જણાય છે કે સામાવાળા કંપનીએ આ નિર્દેશનું તાત્કાલિક પાલન કર્યું ન હતું પરંતુ થાપણદારોના નાણાંને દેવા તરીકે દર્શાવવા માટે લાંબો સમય લીધો હતો.

સામાવાળા કંપનીએ કંપનીની શેરમૂડી રૂ. ૧૦૦ ના ૩,૦૦,૦૦૦ ઈક્વિટી શેરોમાં વિભાજિત રૂ. ૩ કરોડથી વધારીને રૂ. ૧૦૦ ના ૩૫,૦૦,૦૦૦ ઈક્વિટી શેરોમાં વિભાજિત રૂ. ૩૫ કરોડ કરવા પર વિચારણા કરવા માટે વાર્ષિક સામાન્ય સભા (એ.જી.એમ.) બોલાવતી નોટિસ જારી કરી હતી. તે નોટિસમાં નીચે મુજબની જોગવાઈ પણ કરવામાં આવી હતી:

"ઠરાવવામાં આવે છે:

(એ) કંપનીના આર્ટિકલ્સ ઓફ એસોસિએશનના આર્ટિકલ ૧૮૨(૧) ની જોગવાઈઓ અનુસાર, ૩૧ માર્ચ, ૧૯૯૪ ના રોજ પૂરા થતા નાણાકીય વર્ષ માટેના ઓડિટ થયેલા હિસાબો મુજબ પુનઃમૂલ્યાંકન અનામતના જમા પડેલા રૂ. ૭૩,૮૨,૮૭,૨૬૧.૬૦ પૈકી રૂ. ૩૧,૦૮,૩૬,૦૦૦ ની રકમનું મૂડીકરણ કરવામાં આવે અને તે મુજબ, કંપનીના ડિરેક્ટરોને આ હેતુ માટેની રેકોર્ડ તારીખ એટલે કે ૭ નવેમ્બર, ૧૯૯૪ (જે હવે પછી "સદર તારીખ" તરીકે ઉલ્લેખિત છે) ના રોજ કંપનીના સભ્યોના રજિસ્ટરમાં જેમના નામ દેખાતા હોય તેવા કંપનીના સભ્યો વચ્ચે સદર તારીખે કંપનીમાં તેમના દ્વારા અનુક્રમે ધારણ કરાયેલા ઈક્વિટી શેરોના પ્રમાણમાં રૂ. ૩૧,૦૮,૩૬,૦૦૦ ની સદર રકમ ફાળવવા માટે અને સદર રૂ. ૩૧,૦૮,૩૬,૦૦૦ ની રકમ મૂળ કિંમતે (એટ પાર) કંપનીના રૂ. ૧૦૦ ના બહાર ન પાડેલા ઈક્વિટી શેરોની સંપૂર્ણ ચૂકવણી કરવા માટે લાગુ કરવા માટે અધિકૃત અને નિર્દેશિત કરવામાં આવે છે, આવા શેર (જે હવે પછી

"બોનસ શેર" તરીકે ઉલ્લેખિત છે) સદર તારીખે તેમના દ્વારા ધારણ કરાયેલ પ્રત્યેક વર્તમાન ઇક્વિટી શેર દીઠ ૧૫ (પંદર) બોનસ શેરના પ્રમાણમાં આવા સભ્યોને સંપૂર્ણ ચૂકવાયેલા તરીકે ફાળવવામાં આવે, વહેંચવામાં આવે અને જમા કરવામાં આવે અને આ રીતે વહેંચાયેલા બોનસ શેરને તમામ હેતુઓ માટે દરેક સભ્ય દ્વારા ધારણ કરાયેલી કંપનીની મૂડીની નજીવી રકમમાં વધારો ગણવામાં આવે અને આવક તરીકે નહીં.

(બી) આ રીતે ફાળવવામાં આવેલા બોનસ શેર હંમેશા કંપનીના મેમોરેન્ડમ અને આર્ટિકલ્સ ઓફ એસોસિએશનમાં સમાવિષ્ટ નિયમો અને શરતો તથા સેબી દ્વારા જારી કરાયેલ બોનસ શેર માટેની માર્ગદર્શિકાઓને આધીન રહેશે.

(સી) કંપનીના બિન-રહેવાસી શેરધારકોને બોનસ શેરની આવી ફાળવણી, જો કોઈ હોય તો, ફોરેન એક્સચેન્જ રેગ્યુલેશન એક્ટ, ૧૯૭૩ હેઠળ રિઝર્વ બેન્ક ઓફ ઇન્ડિયાની મંજૂરીને આધીન રહેશે.

(ડી) આ ઠરાવ અનુસાર ફાળવવામાં આવેલા બોનસ શેર તમામ બાબતોમાં કંપનીના વર્તમાન સંપૂર્ણ ચૂકવાયેલા ઇક્વિટી શેરો સાથે પારી પાસુ રહેશે અને ૩૧ માર્ચ, ૧૯૯૫ ના રોજ પૂરા થતા નાણાકીય વર્ષ સંબંધિત ડિવિડન્ડ માટે પણ હકદાર રહેશે.

... ... ..."

અપીલકર્તા, જે કંપનીના શેરધારકો પૈકીના એક છે, તેમણે સામાવાળાઓ સામે એવી ઘોષણા માટે દાવો દાખલ કર્યો કે તેઓ પુનઃમૂલ્યાંકન અનામતમાંથી બોનસ શેર બહાર પાડવા માટે હકદાર નથી. દાવામાં એવી અરજ કરવામાં આવી હતી કે વાદગ્રસ્ત નોટિસ રદ કરવામાં આવે. અપીલકર્તાએ વચગાળાના મનાઈહુકમ માટે અરજી કરી હતી જેને સિંગલ જજ દ્વારા નકારી કાઢવામાં આવી હતી. ત્યારબાદ અપીલકર્તાઓએ લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ દાખલ કરી હતી. એપેલેટ કોર્ટે પણ મનાઈહુકમ આપ્યો ન હતો. તેણે માત્ર એવો નિર્દેશ આપ્યો હતો કે સભામાં પસાર કરાયેલો ઠરાવ અપીલના પરિણામને આધીન રહેશે. તે મુજબ સભા યોજાઈ હતી. અપીલકર્તા ઉપસ્થિત રહ્યા હતા અને ઠરાવ પસાર કરવા સામે વાંધો ઉઠાવ્યો હતો. પરંતુ ઠરાવ બહુમતીથી પસાર થયો હતો. ત્યારબાદ અપીલકર્તા દ્વારા નવી અપીલ દાખલ કરવાની છૂટ સાથે અપીલ પાછી ખેંચી લેવામાં આવી હતી. ત્યારબાદ અપીલકર્તાએ નવી અપીલ દાખલ કરી, જેમાં તેમણે સામાવાળાઓને બોનસ શેર બહાર પાડતા અટકાવવા માટે મનાઈહુકમની અરજ કરી હતી. કલકત્તા હાઈકોર્ટની ડિવિઝન બેન્ચે સામાવાળાઓને તમામ ઔપચારિકતાઓની પ્રક્રિયા કરવાની પરવાનગી આપી હતી પરંતુ કોર્ટની પૂર્વ પરવાનગી મેળવ્યા વિના બોનસ શેરના પ્રમાણપત્રો ની ડિલિવરી કરવાની મનાઈ ફરમાવી હતી. આ અદાલતે અપીલકર્તા દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી સ્પેશિયલ લીવ પિટિશનમાં દખલ કરવાનો ઇનકાર કર્યો હતો પરંતુ હાઇકોર્ટને અપીલનો ઝડપથી નિકાલ કરવા નિર્દેશ આપ્યો હતો. ત્યારબાદ વાદગ્રસ્ત ચુકાદા દ્વારા અપીલનો નિકાલ કરવામાં આવ્યો હતો જેમાં એવું ઠેરવવામાં આવ્યું

હતું કે સામાવાળાઓ પુનઃમૂલ્યાંકન અનામતમાંથી બોનસ શેર બહાર પાડવા માટે હકદાર હતા.

અપીલકર્તા સામાવાળા કંપનીની પુનઃમૂલ્યાંકન અનામતમાંથી બોનસ શેર બહાર પાડવાની સત્તાને ત્રણ આધારો પર પડકારે છે, જેમ કે (એ) બોનસ શેર સેબીની માર્ગદર્શિકાઓ વિરુદ્ધ જારી કરવામાં આવ્યા હતા, (બી) તેમનો નિકાલ તારીખ ૬ સપ્ટેમ્બર, ૧૯૯૪ ના કંપની બાબતોના વિભાગના પરિપત્ર વિરુદ્ધ છે અને (સી) કંપનીના આર્ટિકલ્સ ઓફ એસોસિએશનના આર્ટિકલ ૧૮૨ ની વિરુદ્ધ હોવાથી આ ઇશ્યુ કરી શકાયો ન હોત.

સેબીની માર્ગદર્શિકાઓ, જેના પર આધાર રાખવામાં આવ્યો છે, તે ૧૩ ઓગસ્ટ, ૧૯૯૨ ના રોજ સ્પષ્ટ કરવામાં આવી હતી જેમાં જણાવવામાં આવ્યું હતું કે આ માર્ગદર્શિકાઓ હાલની ખાનગી/નજીકથી જોડાયેલી અને અન્ય અનલિસ્ટેડ કંપનીઓ દ્વારા જામીનગીરીઓ બહાર પાડવા માટે લાગુ પડતી નથી. આ સ્પષ્ટીકરણને ધ્યાને લેતાં, અમને વાદગ્રસ્ત ચુકાદામાં કોઈ ક્ષતિ જણાતી નથી જેમાં એવું ઠેરવવામાં આવ્યું હતું કે સેબીની માર્ગદર્શિકાઓ સામાવાળા કંપનીને લાગુ પડતી ન હતી.

અમે વાદગ્રસ્ત ચુકાદામાં તે મતલબના અવલોકન સાથે પણ સંમત છીએ કે તારીખ ૬ સપ્ટેમ્બર, ૧૯૯૪ ના પરિપત્રની કોઈ ફરજિયાત અસર નથી. આ પરિપત્રો માત્ર સલાહકારી સ્વરૂપના છે.

કંપનીના આર્ટિકલ્સ ઓફ એસોસિએશનના આર્ટિકલ ૧૮૨ નો સંબંધિત ભાગ, જેના પર ભારપૂર્વક આધાર રાખવામાં આવ્યો છે, તે નીચે મુજબ વંચાય છે:

"૧૮૨.(૧) કોઈપણ સામાન્ય સભા ઠરાવી શકે છે કે શેર પ્રીમિયમ ખાતા અથવા કેપિટલ રીડેમ્પશન રિઝર્વ ખાતામાં જમા પડેલી કોઈપણ રકમ અથવા અવિભાજિત નફાનો ભાગ બનતી કોઈપણ રકમ, રોકાણો અથવા અન્ય અસ્કયામતો, જેમાં કંપનીની કોઈપણ મૂડી અસ્કયામતોના મૂલ્યમાં વધારાથી (અને જ્યાં કાયદા દ્વારા પરવાનગી હોય ત્યાં) અને વસૂલાતમાંથી ઉદ્ભવતા નફા અથવા સરપ્લસ નાણાંનો સમાવેશ થાય છે અને જે જનરલ રિઝર્વ, રિઝર્વ અથવા કોઈપણ રિઝર્વ ફંડ અથવા કંપનીના અન્ય કોઈપણ ફંડમાં અથવા કંપનીના હાથમાં જમા પડેલા હોય અને ડિવિડન્ડ માટે ઉપલબ્ધ હોય, તેનું આ મુજબ મૂડીકરણ કરવામાં આવે :-

(૧) કંપનીના શેર, ડિબેન્ચર્સ, ડિબેન્ચર સ્ટોક, બોન્ડ્સ અથવા અન્ય જવાબદારીઓ સંપૂર્ણ ચૂકવાયેલા તરીકે જારી કરીને અને વહેંચીને, અથવા

(૨) કંપનીના એવા શેર, જે બહાર પાડવામાં આવ્યા હોય અને સંપૂર્ણ ચૂકવાયેલા ન હોય, તેમાં તેના પર ચૂકવવા પાત્ર બાકી રહેલી સમગ્ર અથવા કોઈપણ રકમ જમા કરીને.

પરંતુ એવી શરતે કે શેર પ્રીમિયમ ખાતા અથવા કેપિટલ રીડેમ્પશન રિઝર્વ ખાતામાં જમા પડેલી કોઈપણ રકમ ફક્ત સંપૂર્ણ ચૂકવાયેલા બોનસ

શેર તરીકે સભ્યોને (અહીં પૂરી પાડવામાં આવેલ જોગવાઈ મુજબ) બહાર પાડવાના કંપનીના શેર પર મૂડીની ચૂકવણી જમા કરવા માટે જ ઉપયોગમાં લેવાશે.

... ... ...

... ... ..."

આર્ટિકલ ૨ હેઠળ "ડિવિડન્ડ" ની વ્યાખ્યાનો પણ સંદર્ભ લેવો આવશ્યક છે, જેમાં જણાવવામાં આવ્યું છે કે "ડિવિડન્ડ" શબ્દમાં "બોનસ" નો સમાવેશ થાય છે. અપીલકર્તા વતી એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે આર્ટિકલ ૧૮૨ માત્ર એવા કિસ્સાઓમાં જ મૂડી અસ્કયામતોના પુનઃમૂલ્યાંકનમાંથી અન્ય બાબતોની સાથે સાથે સંપૂર્ણ ચૂકવાયેલા શેર, ડિબેન્ચર્સ, ડિબેન્ચર સ્ટોક બહાર પાડીને અને વહેંચીને નફાના મૂડીકરણની પરવાનગી આપે છે જ્યાં "ભંડોળ ડિવિડન્ડ માટે ઉપલબ્ધ હોય". એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે આર્ટિકલ ૧૮૨ હેઠળ "ડિવિડન્ડ માટે ઉપલબ્ધ" શબ્દો ભંડોળની તમામ શ્રેણીઓને આવરી લે છે જેને સંપૂર્ણ ચૂકવાયેલા શેર બહાર પાડવાના હેતુ માટે મૂડીકૃત કરી શકાય છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે કોઈપણ ભંડોળ જે ડિવિડન્ડ માટે ઉપલબ્ધ ન હતું તેનો સંપૂર્ણ ચૂકવાયેલા શેર બહાર પાડવાના હેતુ માટે ઉપયોગ થઈ શકતો નથી. ત્યારબાદ આર્ટિકલ ૧૭૫ પર આધાર રાખવામાં આવ્યો હતો જેમાં જોગવાઈ કરવામાં આવી હતી કે કંપનીના વ્યવસાયમાંથી ઉદ્ભવતા નફા સિવાય કોઈ ડિવિડન્ડ ચૂકવવાપાત્ર રહેશે નહીં. એવી રજૂઆત

કરવામાં આવી હતી કે બંને આર્ટિકલ્સને એકસાથે વાંચવા પડશે અને, જો એકસાથે વાંચવામાં આવે તો, તે સ્પષ્ટ થાય છે કે ડિવિડન્ડ તેમજ સંપૂર્ણ ચૂકવાયેલા શેર બહાર પાડવા માત્ર કંપનીના વ્યવસાયમાંથી ઉદ્ભવતા નફામાંથી જ થઈ શકે છે અને મૂડી અસ્કયામતોના પુનઃમૂલ્યાંકનમાંથી નહીં. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે હાઇકોર્ટે એવું ઠેરવવામાં ભૂલ કરી હતી કે "ડિવિડન્ડ માટે ઉપલબ્ધ" શબ્દો માત્ર "કંપનીના અન્ય ભંડોળ અથવા કંપનીના હાથમાં રહેલા ભંડોળ" શબ્દોને જ લાગુ પડતા હતા અને તે આર્ટિકલ ૧૮૨ હેઠળ નિર્ધારિત અન્ય શ્રેણીઓને લાગુ પડતા ન હતા અથવા પ્રતિબંધિત કરતા ન હતા.

બીજી તરફ, સામાવાળાઓ વતી એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે હાઇકોર્ટ એવા નિષ્કર્ષ પર આવવામાં સાચી હતી કે "ડિવિડન્ડ માટે ઉપલબ્ધ" શબ્દો કંપનીના હાથમાં રહેલા કંપનીના ભંડોળની શ્રેણી સિવાય અન્ય કોઈ શ્રેણીઓને લાગુ પડતા નથી.

બંને પક્ષોએ કંપનીઝ એક્ટની વિવિધ જોગવાઈઓ, આર્ટિકલ્સ ઓફ એસોસિએશનના કેટલાક અન્ય આર્ટિકલ્સ અને વિવિધ સત્તાધિકારીઓના ચુકાદાઓ પર પણ આધાર રાખ્યો છે. અમારા મતે તે તમામ દર્શાવવા કે તેમની સાથે વ્યવહાર કરવો જરૂરી નથી કારણ કે નિર્ણય આર્ટિકલ ૧૮૨ ના અર્થઘટન પર આધારિત રહેશે. પરસ્પર વિરોધી દલીલોની વિચારણા માટે આર્ટિકલ ૧૮૨ ને નીચે મુજબ વિભાજિત કરવો પડશે:

"કોઈપણ સામાન્ય સભા ઠરાવી શકે છે કે જમા પડેલી કોઈપણ રકમ-

(એ) શેર પ્રીમિયમ ખાતામાં,

(બી) કેપિટલ રીડેમ્પશન રિઝર્વ ખાતામાં અને

(સી) અવિભાજિત નફાનો ભાગ બનતી કોઈપણ રકમ, રોકાણો અથવા અન્ય અસ્કયામતો, જેમાં (૧) વસૂલાતમાંથી અને (૨) જ્યાં કાયદા દ્વારા પરવાનગી હોય ત્યાં, કોઈપણ મૂડી અસ્કયામતોના મૂલ્યમાં વધારામાંથી ઉદ્ભવતા નફા અથવા સરપ્લસ નાણાંનો સમાવેશ થાય છે અને જે જનરલ રિઝર્વ, રિઝર્વ અથવા કોઈપણ રિઝર્વ ફંડ અથવા કંપનીના અન્ય કોઈપણ ફંડમાં અથવા કંપનીના હાથમાં જમા પડેલા હોય અને ડિવિડન્ડ માટે ઉપલબ્ધ હોય."

જો આ રીતે વાંચવામાં આવે તો તે સ્પષ્ટ થાય છે કે 'ડિવિડન્ડ માટે ઉપલબ્ધ' શબ્દો તમામ શ્રેણીઓને લાગુ પડશે. તેથી હાઇકોર્ટ એવા નિષ્કર્ષ પર આવવામાં ખોટી હતી કે આ શબ્દો માત્ર છેલ્લી શ્રેણી એટલે કે કંપનીના ભંડોળ અથવા કંપનીના હાથમાં રહેલા ભંડોળને જ લાગુ પડે છે. જો કે, એ જોવું આવશ્યક છે કે આર્ટિકલ્સમાં જ્યાં પણ "ડિવિડન્ડ" શબ્દ આવે છે તેમાં "બોનસ" નો પણ સમાવેશ થાય છે. આમ "ડિવિડન્ડ માટે ઉપલબ્ધ" શબ્દોનો અર્થ અનિવાર્યપણે "ડિવિડન્ડ/બોનસ માટે ઉપલબ્ધ" થશે. આર્ટિકલ ૧૮૨ પોતે જોગવાઈ કરે છે કે જ્યાં કાયદો મૂડી અસ્કયામતોના મૂલ્યમાં વધારામાંથી બોનસ બહાર પાડવાની

પરવાનગી આપે છે ત્યાં તે કરી શકાય છે. જો અપીલકર્તાઓ દ્વારા સૂચવવામાં આવેલી રીતે વાંચવામાં આવે તો આર્ટિકલ ૧૮૨ નો આ ભાગ એટલે કે પુનઃમૂલ્યાંકન અનામતમાંથી બોનસ બહાર પાડવું તે નિરર્થક બની જશે. આર્ટિકલ ૧૮૨ ના અમુક અન્ય ભાગો જેમ કે શેર પ્રીમિયમ ખાતા અને કેપિટલ રીડેમ્પશન રિઝર્વ ખાતામાંથી બોનસ બહાર પાડવા સંબંધિત જોગવાઈ પણ નિરર્થક બની જશે. કંપનીઝ એક્ટની કલમ ૨૦૫ એવી જોગવાઈ કરે છે કે ડિવિડન્ડ માત્ર કંપનીના નફામાંથી જ બહાર પાડી શકાય છે. કલમ ૨૦૫ ની પેટા-કલમ ૩ નો પરંતુક સંપૂર્ણ ચૂકવાયેલા બોનસ શેર બહાર પાડવાના હેતુ માટે અથવા કંપનીના સભ્યો દ્વારા ધારણ કરાયેલ કોઈપણ શેર પર તે સમય માટે ન ચૂકવાયેલી કોઈપણ રકમ ચૂકવવા માટે કંપનીના નફા અથવા અનામતનું મૂડીકરણ કરવાની પરવાનગી આપે છે. આમ કંપનીઝ એક્ટ ખાસ કરીને સંપૂર્ણ ચૂકવાયેલા બોનસ શેર બહાર પાડવાના હેતુ માટે અસ્કયામતોના પુનઃમૂલ્યાંકનમાંથી ઉદ્ભવતી અનામતના ઉપયોગની પરવાનગી આપે છે. જ્યારે કાયદો આવી પરવાનગી આપે છે, ત્યારે આર્ટિકલ ૧૮૨ કંપનીને મૂડી અસ્કયામતોના પુનઃમૂલ્યાંકનમાંથી ઉદ્ભવતી અનામતમાંથી બોનસ શેર બહાર પાડવા માટે અધિકૃત કરે છે. આમ, જો કે હાઇકોર્ટ દ્વારા આર્ટિકલ ૧૮૨ પર કરવામાં આવેલ અર્થઘટન યોગ્ય નથી, તેમ છતાં આર્ટિકલ ૧૮૨ બોનસ શેર બહાર પાડવાની મનાઈ કરતો નથી તેવો અંતિમ નિષ્કર્ષ યોગ્ય છે અને તેમાં કોઈ દખલગીરીની જરૂર નથી. અપીલકર્તા વતી આગળ એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે રિઝર્વ બેન્ક ઓફ ઇન્ડિયાના નિર્દેશોનું પાલન કરવામાં ન આવ્યું હોવાથી

કંપનીનું સરવૈયું સાચું ચિત્ર દર્શાવતું ન હતું અને વાસ્તવિક હકીકતમાં જ્યારે બોનસ શેર બહાર પાડવાની કોશિશ કરવામાં આવી ત્યારે કંપની ખોટમાં હતી. બીજી તરફ સામાવાળાઓ વતી એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે કંપનીએ નિર્દેશોનું પાલન કર્યું હતું અને તેને તેના હિસાબો નિયમિત કરવા માટે ૭ વર્ષનો સમય આપવામાં આવ્યો હતો. અમારા મતે અમારા માટે આ વિવાદમાં જવું જરૂરી નથી કારણ કે જો રિઝર્વ બેન્ક ઓફ ઇન્ડિયાને એવું લાગે કે તેના નિર્દેશોનું પાલન કરવામાં આવ્યું નથી, તો કાયદામાં તેને જે પગલાં ઉપલબ્ધ છે તે લેવા માટે હંમેશા ખુલ્લું રહેશે.

બાબતના આ દ્રષ્ટિકોણને ધ્યાને લેતાં, અમને દખલગીરી કરવાનું કોઈ કારણ જણાતું નથી. અપીલ ફગાવી દેવામાં આવે છે. ખર્ચ અંગે કોઈ હુકમ કરવામાં આવતો નથી.

અપીલ ફગાવી દેવામાં આવેલ છે.

***This judgment has been translated using an AI-assisted translation tool.***

==========

**અસ્વીકરણ:** સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

**DISCLAIMER:** The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.